

Tuottajaosuuskuntien rahoitusasema ja suositukset toimenpiteiksi

Pellervon Päivä 2015

Kari Huhtala

Rahoitustyöryhmän puheenjohtaja
Osuustoimintajohtaja, Pellervo-Seura

Työryhmän toimeksianto

1. Selvittää osuuskuntien rahoitusasemaa
2. Tehdä ehdotukset jäsenrahoituksen kehittämiseksi
3. Tehdä ehdotukset muiden rahoitusinstrumenttien kehittämiseksi

Työryhmän rajasi työskentelyn tuottajaosuuskuntiin, joissa rahoituskysymykset ovat olleet eniten esillä

Raportin käsittely

Raporttiluonnos keväällä 2014 kommenteille
kaikkiin tuottajaosuuskuntiin

Pellervon hallitus käsitteli luonnoksen 3.6.2014

Valtuuskunta hyväksyi raportin 4.12.2014

Raportti julkaistu Pellervon kotisivuilla

www.pellervo.fi

Raportin rakenne:

1. Johdanto
2. Rahoitusaseman nykytila
3. Miksi rahoitusta mietitään
4. Taustaa (mm. osuuskuntalaki, jäsenhyöty)
5. Rahoitus
6. Yhteenveto suosituksista

Rahoitusaseman nykytila suomalaisissa tuottajaosuuskunnissa

Tässä raportissa **rahoitusasemalla tarkoitetaan oman pääoman ja vieraan pääoman suhteellista osuutta yrityksen taseessa.**

Rahoitusasemaa kuvataan **omavaraisuusasteella**, joka lasketaan oman pääoman prosenttiosuutena taseen loppusummasta.

Raportin analyysia varten **tuottajaosuuskunnat on luokiteltu seuraavalla tavalla:**

- 1 Pörssiyrityksen omistajaosuuskunnat
- 2 Jalostusta ja markkinointia hoitavat osuuskunnat
- 3 Hankintaosuuskunnat

Ryhmä 1a. Pelkkä omistajuus. Osuuskunnat, joiden pääasiallinen toiminnan tarkoitus on omistajuus, ovat LSO, Itikka ja Lihakunta.

Ryhmä 1b. Omistajuus ja hankinta. Metsäliitto ja Pohjanmaan Liha hoitavat omistajuuden lisäksi raaka-aineen hankinnan tuottajilta.

Ryhmä 2. Jalostusta ja markkinointia hoitavia osuuskuntia ovat Munakunta, Hämeenlinnan osuusmeijeri, Osuuskunta Maitomaa, Osuuskunta Maitokolmio, Osuuskunta Satamaito, Kuusamon osuusmeijeri, Porlammin osuusmeijeri, Ålands Centralandelslag ja Faba.

Ryhmä 3a. Hankintaosuusmeijereinä toimivat Ilmajoen, Hirvijärven, Paavolan, Limingan, Kaustisen osuusmeijerit sekä Laaksojen Maitokunta

Ryhmä 3b. Hankinta- ja omistajaosuuskuntia ovat Evijärven osuusmeijeri, Härmän seudun osuusmeijeri, Milka Meijeriosuuskunta, Osuuskunta ItäMaito, Osuuskunta Länsi-Maito, Osuuskunta Maitosuomi, Osuuskunta Pohjolan Maito ja Osuuskunta Tuottajain Maito. Valio Oy on tässä ryhmässä mukana vertailussa. Luvuissa on huomioitu meijereiden fuusiot niin, että sulautumista edeltäviltä vuosilta osuuskuntien tilinpäätösluvut on laskettu yhteen.

Miksi rahoitusta mietitty

- Keskustelua käyty osuuskunnan **rahoituksesta ja pääomahuollosta**
- Ei akuutteja ongelmia; kyse **pitkän aikavälin rahoitustarpeista**
- Pankkirahoituksen ehtojen kiristyminen herättänyt kysymyksiä **vieraan pääoman rahoituksen** saatavuudesta ja ehdoista osuuskunnille
- Tuottajaosuuskunta tarvitsee rahoitusta
 1. **liiketoimintansa jatkuvaan hoitamiseen ja kehittämiseen**
 2. **investointeihin**

Miksi rahoitusta mietitään, jatkuu...

Osuuskunnalla pitää olla

- puskuria huonompiin aikoihin
- riittävästi omaa pääomaa investointeihin
- varaa kehittää toimintaa jotta se pysyy kilpailukykyisenä

Tilakoon kasvaessa maataloustuottajien määrä laskee trendinomaisesti. Samassa suhteessa laskevat tuottajaosuuskuntien jäsenmäärät. Yksittäisen jäsenen osuusmaksuvelvoite kasvaa. Motivaation jäsenten tuotantoon sidotuille osuuspääomasijoituksille tulee säilyä, ja vapaaehtoisten sijoitusten houkuttelemiseksi on oltava riittävät kannustimet.

Ei-jäsenten rahoitusmahdollisuus

Uusi osuuskuntalaki antaa osuuskunnille entistä helpommin mahdollisuudet hankkia oman pääomanehtoista rahoitusta **myös muilta kuin jäseniltä**. Lain olettamasaännöksen mukaan osuuksia voivat merkitä muut kuin jäsenet ellei sitä ole säännöissä kielletty.

Uudistunut osuuskuntalaki sallii mitä erilaisimpien oman pääoman instrumenttien ja uudenlaisten sijoitusmekanismien käyttöönotolle osuuskunnissa.

**Seuraavissa kuvissa on
tuottajaosuuskuntien
omavaraisuusasteet vv. 2002-2012**

OSUUSKUNNAN JÄSENEEN OIKEUDET JA EDUT JA JÄSENDARVO

(Pöyhönen, Seppo: Osuuskunta ja osuuskuntalaki. Talentum 2013, s. 44)

HALLINNOIMISOIKEUDET JA PÄÄTÖSVALTA

perustuvat osuuskuntalakiin ja osuuskunnan sääntöihin

ja antavat oikeuden määrätä jäsenen ja osuuden tai osakkeen omistajan taloudellisista oikeuksista ja eduista

PALVELUEDUT

palveluiden käyttöön perustuvat taloudelliset edut

luovat

PALVELUARVON

OMISTAJAOIKEUDET

osuuksiin tai osakkeisiin perustuvat taloudelliset oikeudet ja edut

luovat

OMISTAJA-ARVON

JÄSENDARVO =

PALVELUARVO

Osuuskunnan olemassaolon arvo

+

Palveluettujen arvo

Palveluiden hintaedut

Muut palveluiden käyttöön perustuvat edut
esimerkkinä bonukset

Ylijäämän jako palveluiden perusteella

+

OMISTAJA-ARVO

Osuuksiin perustuva ylijäämän jako

+

Osuuksien arvon muutokset

Osuuden palauttaminen

Markkinapohjaiset muutokset

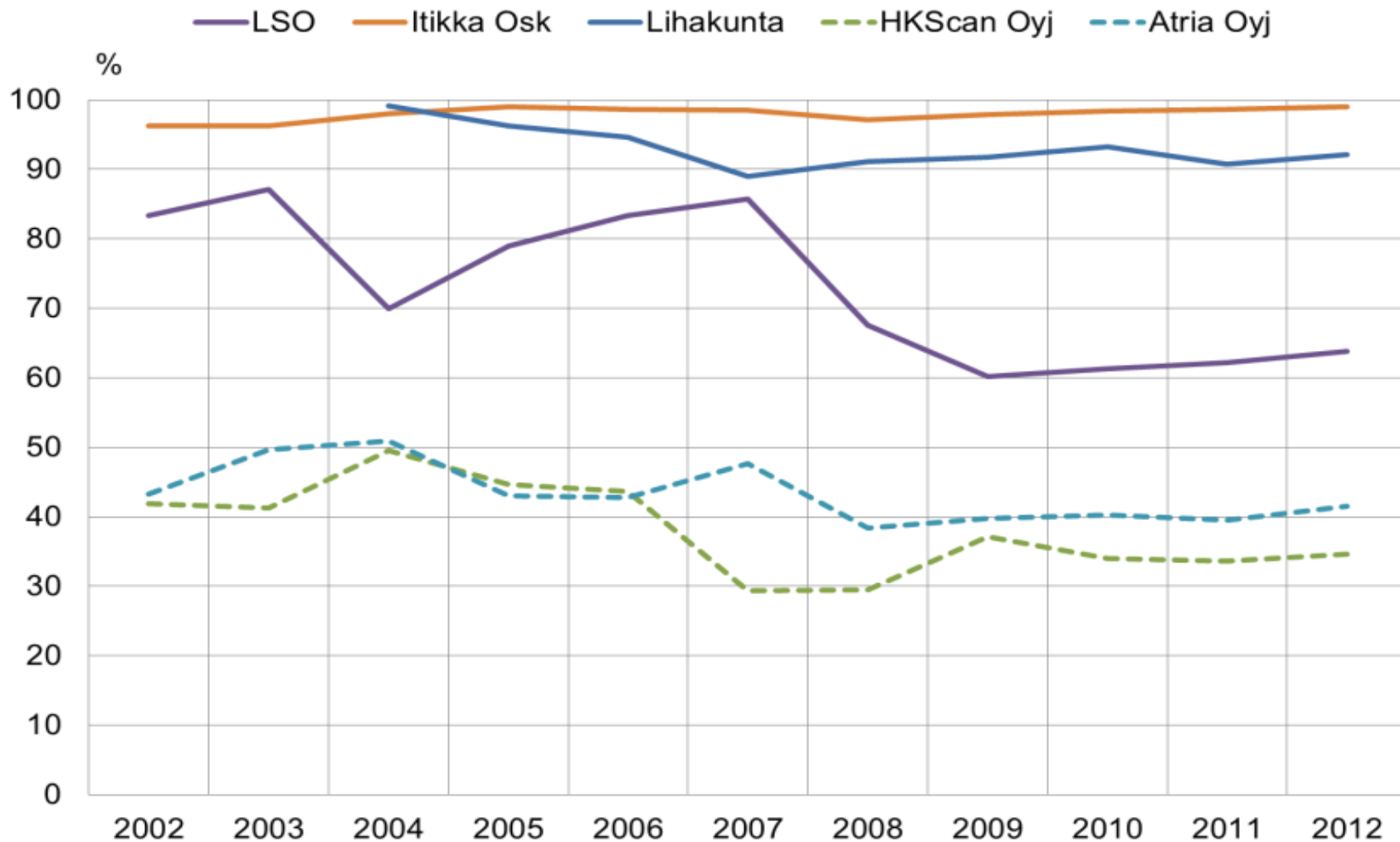
Rakenteelliset muutokset

Varojen jakaminen purkautuessa

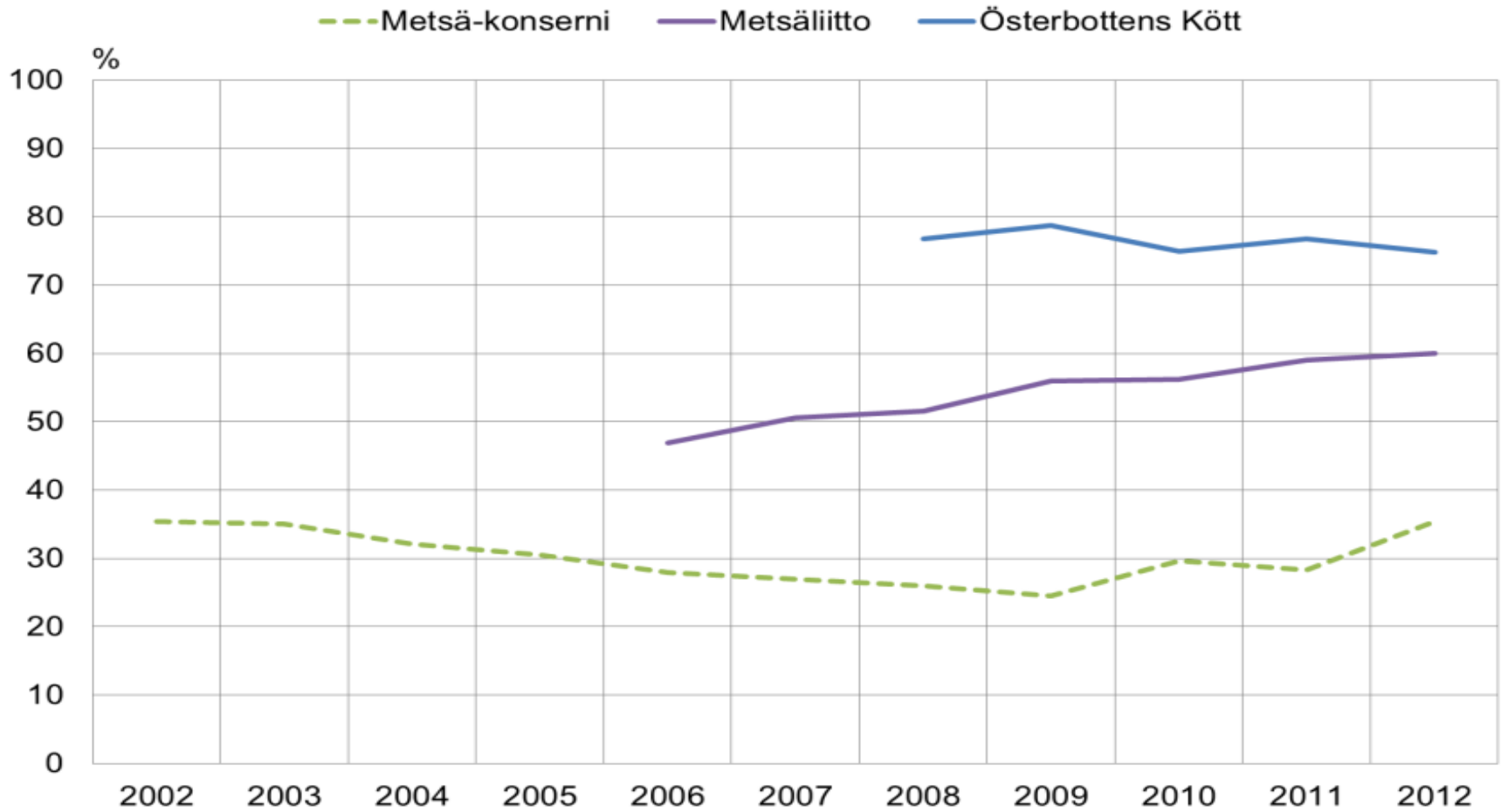
Omavaraisuusaste,

1a. Pörssiyrityksen omistajaosuuskunnat, pelkkä omistajuus

Kommentti: ovat omistajaosuuskunnissa hyvin korkeita.

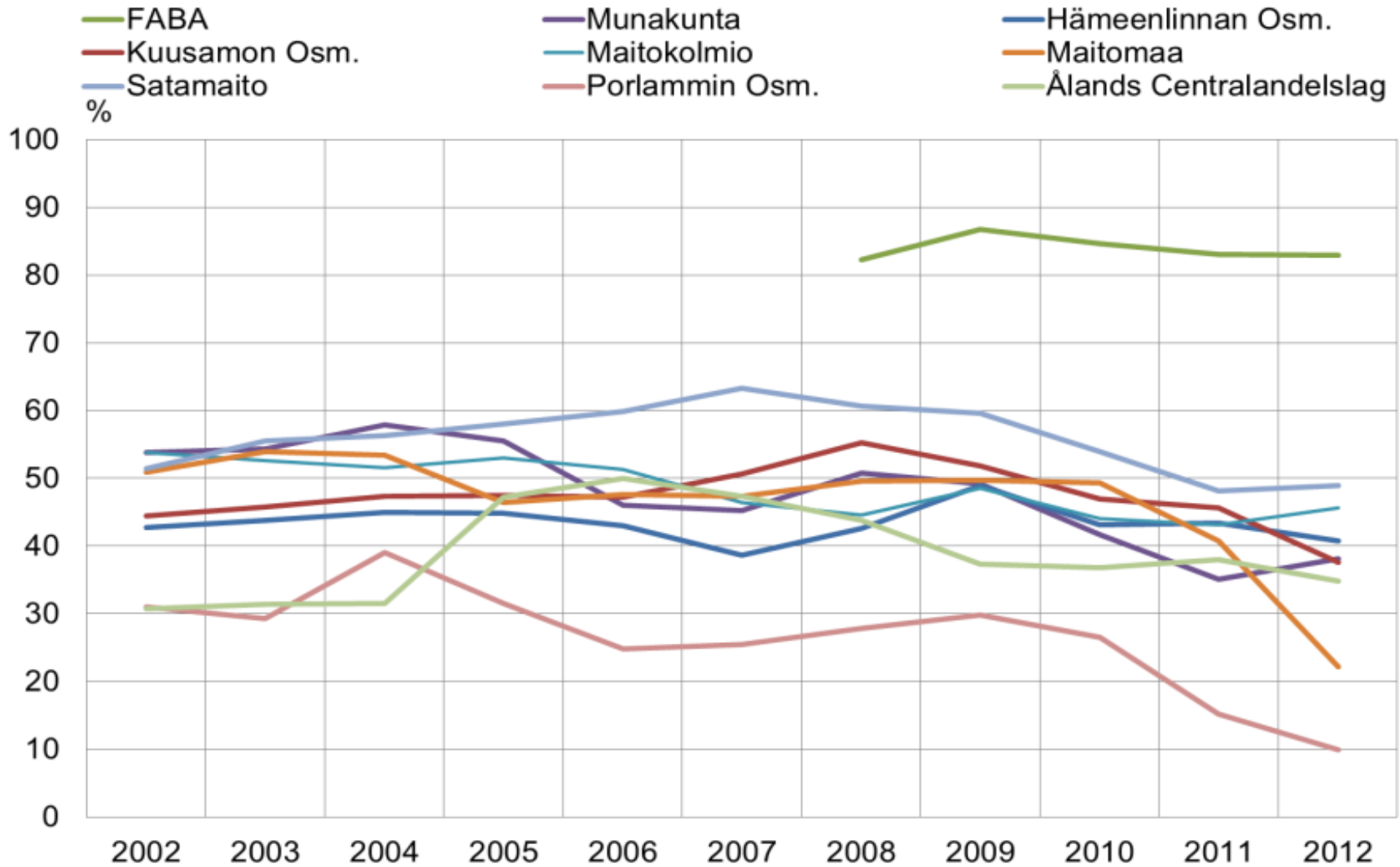

1b. Pörssiyrityksen omistajaosuuskunnat, omistajuus ja hankinta

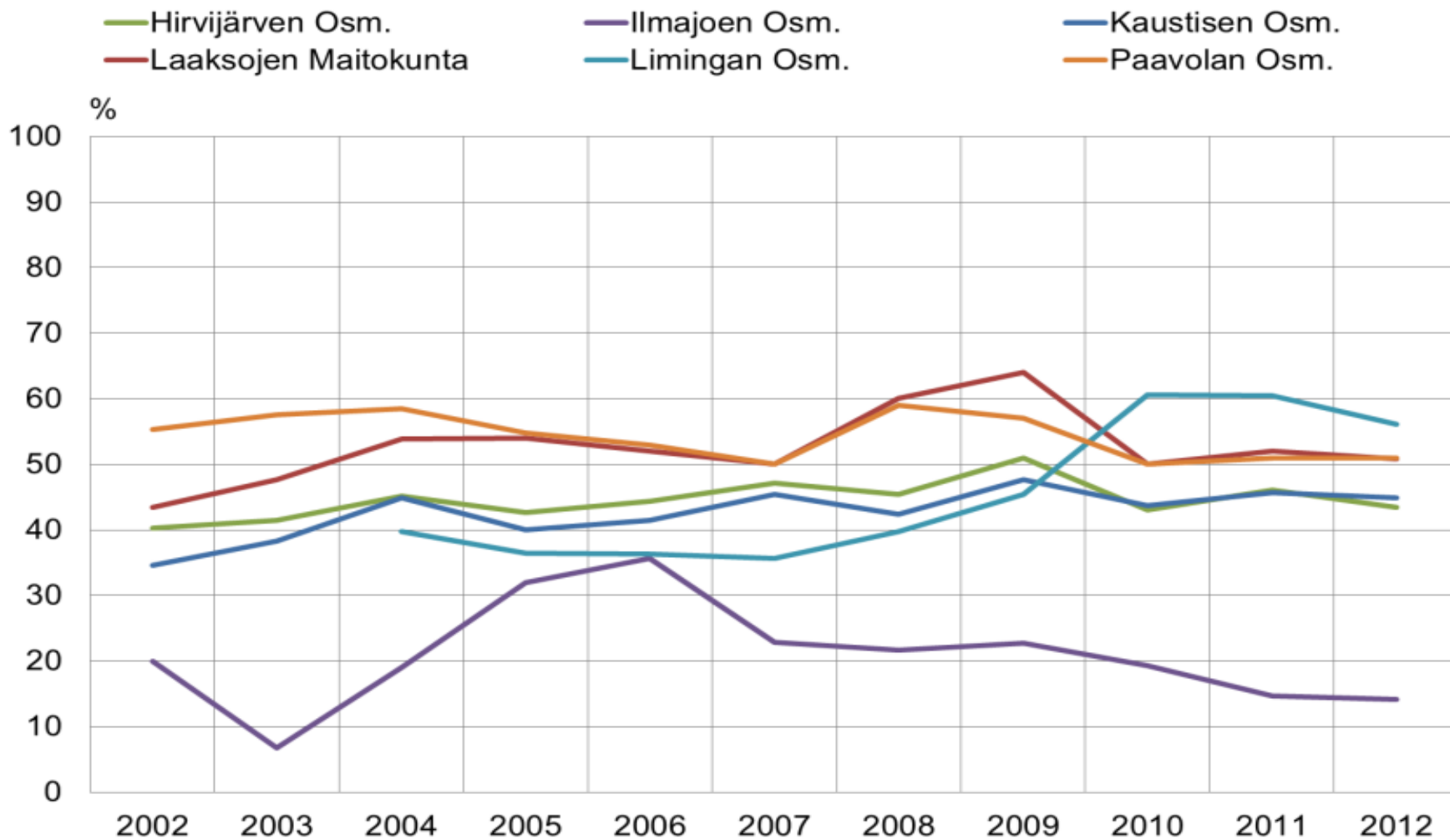
2. Jalostusta ja markkinointia hoitavat osuuskunnat

Kommentti: tässä ryhmässä on suurta hajontaa ja keskenään erilaisia kehitystrendejä.

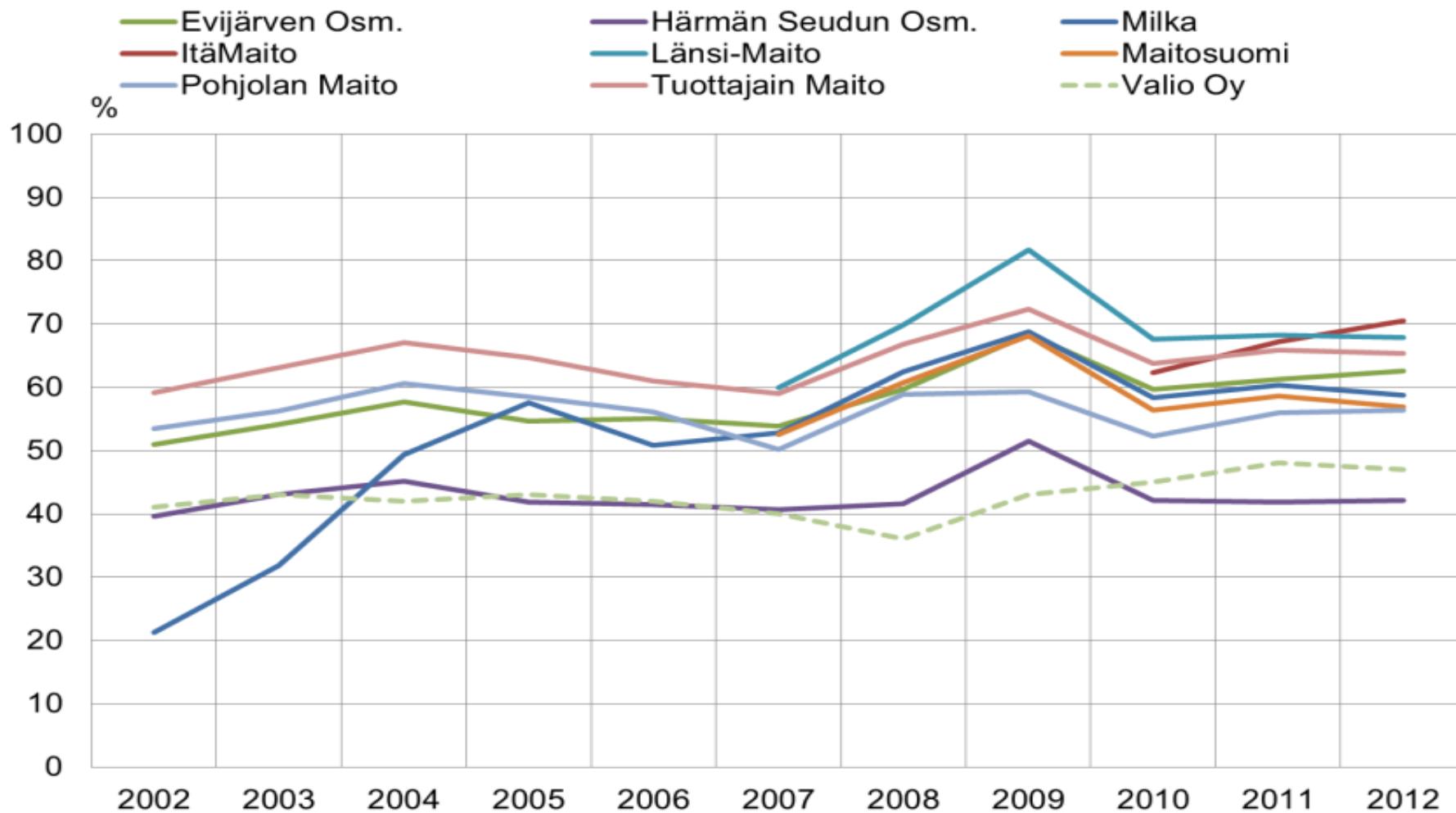
3a. Hankintaosuuskunnat

Kommentti: Ei suuria eroja yhtä osuuskuntaa lukuunottamatta.

3b. Hankinta- ja omistajaosuuskunnat

Kommentti: ovat kehitykseltään samankaltaisia, vaikka tasoeroja on.

Mihin rahoituksen tule osuuskunnassa riittää?

A. TULORAAHOITUKSEN TULEE RIITTÄÄ SEURAAVIIN PERUSTEHTÄVIIN:

1. korollisten lainojen lyhennykset
2. tarvittavien korvausinvestointien suorittaminen
3. kohtuullinen voitonjako
4. rahoitusreservi osuuskunnan kehittämiseen

B. VIERAAN PÄÄOMAN ROOLI:

Työryhmän mielestä rahoittajat ymmärtävät osuuskuntien erityispiirteet.

Rahoittajien näkökulmasta keskeistä osuuskunnassa on ylläpitää oman pääoman ja voittovarojen suhde eli yrityksen kyky tuottaa tulosta liiketoiminnalla.

Ulkopuolisen rahoituksen hankinnassa on tärkeää osoittaa sidosryhmille, että osuuskunnan jäsenet ja omistajat kantavat huolta osuuskunnasta.

Johtopäätöksiä tuottajaosuuskuntien rahoitusasemasta

OMAN PÄÄOMAN RIITTÄVYYS:

Rahoitusaseman yleismittarina toimiva **omavaraisuusaste on nyt useimmissa tuottajaosuuskunnissa riittävän hyvä (yli 40 %).**

Tuottajaosuuskuntien liiketoimintalogiikan luonteet poikkeavat, minkä vuoksi **kaikille yhteistä rahoitusaseman tasovaadetta ei voi määrittää.** Siksi työryhmän tarkastelussa on **käytetty kolmiportaista jaottelua**, jonka puitteissa voidaan määritellä omavaraisuuden hyväksyttävät ja suositeltavat tasot.

→**Omistajaosuuskuntien** tärkein tehtävä on varmistaa omistajuuden laajuus omistamissaan tytäryhtiöissä.

→**Jalostus- ja markkinointiosuuskunnat** toimivat kuten mitkä tahansa yritykset, niissä koko liiketoiminta on osuuskunnan sisällä.

→**Hankintatoiminta** sinänsä ei edellytä normaalia korkeampaa vakavaraisuutta, maksuvalmiutta kylläkin. Omistajuus sen sijaan edellyttää myös vahvaa tasetta, joten osuuskunnissa, joissa hankintaan yhdistyy omistajuustehtävä, omavaraisuusaste on pidetty korkeampana.

Miten omavaraisuutta voi kehittää

Omavaraisuutta voi vahvistaa keräämällä jäseniltä lisää pääomaa.

Tuottajajäsenten oman tilan investointitarpeet voivat rajoittaa tämän pääomankeruumahdollisuuden laajamittaista käyttöä. Osuuskunnissa kannattaa miettiä, miten jäsenille tarjotaan mahdollisuutta vapaaehtoisten lisäsijoitusten tekemiseksi osuuskuntaan.

Omavaraisuus kehittyy pidättämällä osuuskuntaan voittovaroja.

Osuuskunnan hallituksen on tarkkaan pohdittava, mikä osa ylijäämästä jaetaan jäsenille ja mikä pidätetään osuuskuntaan.

Kansainvälisiä esimerkkejä on siitä, että osuuskunnat ovat päättäneet tästä jakosuhteesta useammaksi – esim. 3-4 vuodeksi – eteenpäin.

Pääoman kustannus

Mikään pääoman lajeista ei ole ilmaista. **Pääoman kustannus on se hinta, jolla yritys saa pääomia rahoitusmarkkinoilta tai muista rahoittajalähteistä.** Pääoman kustannus on yhtä kuin sijoittajan tuottovaatimus.

Jäsenen näkökulmasta osuuskunnan oman pääoman kustannus vastaa itse asiassa hänen tuotto-odotusta, jos hän käyttäisi pääoman vaihtoehtoisessa kohteessa. Tuottajaosuuskunnan tapauksessa vaihtoehtoinen kohde voi hyvin tyypillisesti olla investointi omaan tilaan. Jäsenen pääomalla on siis hinta.

Tulorahoituksen ja jäsenten osuuspääoman lisäksi on syytä arvioida **ulkopuolisen rahoituksen kustannusta.** Jos osuuskunta ottaisi ulkopuolisia sijoittajia mukaan, se monimutkaistaisi yrityksen tasapainoilua erilaisten intressien välillä. Tuottovaatimusten eli pääoman kustannuksen lisäksi yrityksen on arvioitava pääoman pysyvyyttä.

Yhteenvedo suosituksista

(esitetään hyväksyttäväksi Pellervon valtuuskunnassa 12/2014)

Edellä olevaan analyysiin ja pohdintaan viitaten Pellervon asettama rahoitustyöryhmä antaa seuraavat tuottajaosuuskuntien rahoitusta koskevat suositukset:

1. Rahoitusasema: markkinointi- ja jalostusosuuskunnan vakavaraisuus omavaraisuusasteella mitaten tulisi olla vähintään 30-40 %, hankintaosuuskunnilla ja omistajaosuuskunnilla vähintään 50 %.

2. Tulorahoituksen riittävyys: tuottajaosuuskunnan tulorahoituksen tulee riittää vähintään osuuskunnan korvausinvestointeihin, lainojen lyhennykseen ja kohtuulliseen korvaukseen omalle pääomalle.

3. Tulorahoituksen jako osuuskunnan ja jäsenten kesken: Osuuskunnan hallituksen tehtävä on päättää, mikä osa tulorahoituksesta pidätetään osuuskunnan tarpeisiin ja mikä osa siitä jaetaan jäsenille. Suositus on, että hallitus päättää tästä useamman kuin yhden vuoden aikajänteellä. Näin talouden suunnitteluun ja jäsensuhteen hoitoon tulee pitkäjänteisyyttä. On suositeltavaa, että kaikki tuottajaosuuskunnat määrittävät nämä asiat omistajastrategiassaan.

Yhteenvedo suosituksista

4. Jäsenpääoman hankinta: Tuottajaosuuskuntien tulee harjoittaa aktiivista jäsenpääoman hankintaa, joka turvaa oman pääoman kehittymistä ja lisää luottamusta rahoittajia kohtaan. Osuuskuntien tehtävänä on luoda jäsenpääoman hankintaan kannustimia.

5. Velvoiteosuudet: Jokaisella osuuskunnalla tulee olla pitkän ajan strategia, miten velvoiteosuuksia kerätään.

6. Pääomainstrumentit: Osuuskuntalaki mahdollistaa monenlaisten vapaaehtoisen pääomainstrumenttien käytön. Huolellisesti laadittujen sääntöjen merkitys korostuu. Osuuskunnan on jatkossa säännöissään yksilöitävä entistä tarkemmin haluamansa menettelytavat.

Yhteenveto suosituksista

7. Vapaaehtoiset lisäsijoitukset: Osuuskunnissa kannattaa pohtia, miten jäsenille tarjotaan mahdollisuutta vapaaehtoisten lisäsijoitusten tekemiseksi osuuskuntaan.

8. Rahastoannin mahdollisuudet: Osuuskunnan jäsen saa osuuskunnasta erotessaan osuudet takaisin nimellisarvostaan. Osuuskunta voi rahastoannilla päivittää nimellisarvoa lähemmäksi osuuksien käypää arvoa. Tämä voi kannustaa jäsentä pitkäjänteiseen sijoittamiseen osuuskuntaan.

9. Rahoituksen kustannukset: Osuuskuntien tulee arvioida eri rahoituslajien, kuten jäsenpääoman, muun oman pääoman ja vieraan pääoman kustannuksia ja niiden välistä tasapainoa eri osapuolten kannalta. Osuuskunnan jäsenen ja osuuskunnan vastakkainasettelua tulee kuitenkin välttää.

Yhteenvedo suosituksista

10. Jäsenarvo: Osuuskuntien omistajaohjauksen kannalta olisi tärkeätä tutkia, arvioida ja raportoida tässä raportissa kuvattua jäsenarvoa jäsenille.

11. Ei-jäsenten pääoma: Pääoman hankinnan vaihtoehtoja kannattaa vertailla ennakkoluulottomasti ottaen huomioon osuuskuntalain antamat mahdollisuudet. Osuuskunnan säännöillä voidaan sijoitusinstrumenttien logiikka määritellä houkuttelevaksi ja tarjota ei-jäsenille mahdollisuus merkitä osuuksia. Tällöin on huolehdittava oikeudenmukaisuuskysymyksistä jäsenten ja ei-jäsenten välillä.

12. Maatalouden rakennemuutos: Maatilojen vähentyessä tuottajaosuuskuntien jäsenmäärät vähenevät. Samanaikainen tilojen koon kasvu merkitsee, että yksittäiset jäsenet merkitsevät osuuskunnilla enemmän kuin aiemmin. Tämän kehityksen huomiointi osuuskuntien jäsenrahoituksessa on tulevaisuudessa tärkeää.